

Interventie

Aan de slag

Samenvatting

Doel

Het hoofddoel is dat jongeren die deelnemen aan het Werkprogramma Aan de Slag hun schoolopleiding kunnen voortzetten en afmaken en werk kunnen behouden.

Dit doel wordt bereikt door te werken aan de volgende subdoelen:

- de jongere beheerst competenties om een schoolopleiding af te maken en/of werk te behouden voor zover hij/zij deze nog onvoldoende beheerst;
- de jongere beheerst competenties om zelfstandig te wonen voor zover hij/zij deze nog onvoldoende beheerst;
- de jongere beheerst competenties om een eigen sociaal netwerk te onderhouden en om zijn/haar vrije tijd te besteden voor zover hij/zij deze nog onvoldoende beheerst;
- de jongere kan de vaardigheden die bij deze competenties horen toepassen in de eigen sociale context;
- de sociale context van de jongere is geoptimaliseerd en vergemakkelijkt zode gang naar school en werk.

Doelgroep

De doelgroep bestaat uit jongeren tussen de 15 en 23 jaar met aantoonbare competentietekorten op het terrein van school en werk (gemeten middels de TVA-vragenlijst).

Aanpak

Het Werkprogramma Aan de Slag heeft twee varianten:

- a. Een Basistraject van 32 weken voor jongeren met een risicofactor op het terrein van school of werk.
- b. Een Plustraject van 45 weken voor jongeren die naast problemen met school of werk ook problemen hebben om zelfstandig te wonen of om een eigen sociaal netwerk te onderhouden en tot een goede vrijetijdsbesteding te komen.

Het Werkprogramma bestaat uit 4 zogenoemde 'slagen'. Slag 1 bestaat uit een uitgebreide diagnoseperiode waarin de problematiek en omstandigheden van de jongere worden verkend en trajectdoelen worden vastgesteld. Aan het begin van Slag 2 is een werkplek, stage of een opleiding geregeld waarna wordt gewerkt aan het oppakken van een normaal werk/schoolritme. In Slag 3 ligt het accent op het vergroten van competenties en het bestendigen van het geleerde. Slag 4 bestaat uit een follow-up periode waarin het aantal begeleidingsmomenten is geminimaliseerd en de jongere zo zelfstandig mogelijk functioneert.

Materiaal

- Theoretische handleiding
- Programmahandleiding
- Beoordelings- en evaluatiehandleiding
- Bijlageboek, met alle bijlagen van de handleidingen
- Opleidingshandleiding

Onderzoek effectiviteit

Er zijn geen studies voorhanden.

Ontwikkeld door

Stichting 180
Postbus 37

3734 ZG Den Dolder
Email: info@180.nl
Tel: 088 8800300

Erkenning

Erkend door

Deelcommissie jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie d.d 22-01-2014

Oordeel: Goed onderbouwd

Toelichting:

Aan de slag is een systematisch opgezette en onderbouwde interventie, die van belang is voor jongeren die problemen hebben met het vinden en/of behouden van werk of opleiding.

De referentie naar dit document is:

Everhardt Lubbers

(januari, 2014). Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Aan de slag'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies

1. Toelichting naam van de interventie

Geen toelichting

2. Risico en/of probleem waar de interventie zich op richt

Werkprogramma Aan de Slag richt zich op jongeren met competentietekorten op het terrein van school en werk. Dit zijn jongeren die problemen hebben met hun werkhouding op school of werk, met klasgenoten, collega's, docenten en leidinggevendenden. De jongeren hebben moeite met regels, het nakomen van afspraken en met het omgaan met kritiek en aanwijzingen. Veel van deze jongeren spijbelen en verlaten uiteindelijk voortijdig school. Als de jongeren eenmaal werken, verliezen zij makkelijk hun baan vanwege problemen met hun houding en gedrag. Verschillende onderzoeken laten zien dat gedragsproblemen op school en het werk zelden op zichzelf staan. In veel gevallen is sprake van meervoudige problematiek en wordt gesproken over kwetsbare jongeren, risicjongeren of overbelaste jongeren (Junger-Tas, 2002 en 2008; Weerman & van der Laan, 2006; WRR, 2009; Ploegman & Gijzel, 2012). De problemen doen zich voor op meerdere leefgebieden en vragen om interventies gericht op factoren die zowel in de jongere zelf gelegen zijn (houding, competenties, sociaal-cognitieve vaardigheden, gedrag) als op factoren in de omgeving van de jongere (woonomstandigheden, vrienden, school etc).

De omvang van de problematiek is groot: onderzoek laat zien dat Nederland ongeveer 16.000 overbelaste jongeren tussen de 12 en 23 jaar kent met een zodanige cumulatie van problemen dat maatschappelijke uitval dreigt (Ploegman & Gijzel, 2012). Onderzoek naar arbeidstoeleiding van jongeren in jeugdzorginstellingen laat zien dat zo'n 3.000 jongeren niet aan werk, school of dagbesteding geholpen kunnen worden omdat de instellingen niet beschikken over de juiste middelen, instrumenten en kennis (Ojen, 2008).

Problemen met school en werk zijn belangrijke voorspellers voor delinquent gedrag. Daarentegen is een stabiele arbeidssituatie - in de regel het gevolg van een adequate school- en werkcarrière - een belangrijke protectieve factor die helpt om crimineel gedrag te voorkomen (Nelissen, 2003; Van der Geest, 2011). Voor jongeren met probleemgedrag is het daarom extra van belang om een school af te kunnen maken en/of werk vast te kunnen houden zodat het afglijden naar crimineel gedrag kan worden voorkomen.

3. Doel van de interventie

Het hoofddoel is dat jongeren die deelnemen aan het Werkprogramma Aan de Slag de schoolopleiding kunnen voortzetten en afmaken en werk kunnen behouden (te meten 9 maanden na afsluiting van de trajectbegeleiding). Dit doel wordt bereikt door te werken aan de volgende subdoelen:

- . de jongere beheerst competenties om een schoolopleiding af te maken en/of werk te behouden voor zover hij/zij deze nog onvoldoende beheerst (voor-en nameting met de TVA - Vragenlijst);
- . de jongere beheerst competenties om zelfstandig te wonen voor zover hij/zij deze nog onvoldoende beheerst (voor-en nameting met de TVA - Vragenlijst);
- . de jongere beheerst competenties om een eigen sociaal netwerk te onderhouden en om zijn/haar vrije tijd te besteden voor zover hij/zij deze nog onvoldoende beheerst (voor-en nameting met de TVA - Vragenlijst);
- . de jongere kan de vaardigheden die bij deze competenties horen toepassen in de eigen sociale context (te meten middels evaluaties gedurende het traject);
- . de sociale context van de jongere is geoptimaliseerd en vergemakkelijkt zo de gang naar school en werk (te meten middels evaluaties gedurende het traject).

4. Doelgroep van de interventie

Voor wie is de interventie bedoeld

Werkprogramma Aan de Slag is bedoeld voor jongeren van 15 tot 23 jaar met aantoonbare competentietekorten op het terrein van school en werk (gemeten middels de TVA-vragenlijst). Enerzijds gaat het om jongeren met een zodanig probleemgedrag dat uitval uit school dreigt of inmiddels heeft plaatsgevonden. Veel van deze jongeren zijn niet meer gemotiveerd om voltijds naar school teruggeleid te worden. Alternatieve leer-werk trajecten bieden wellicht uitkomst, maar het risico is groot dat de jongere ook op de werkplek probleemgedrag blijft vertonen. Anderzijds gaat het om jongeren die - vanwege hun probleemgedrag en hun motivatie voor werk- moeite hebben om vast werk te vinden en een loopbaan op te bouwen omdat zij niet in staat zijn om een baan te behouden.

De TVA-vragenlijst is genormeerd om competentietekorten van residentiële jongeren in kaart te brengen. De TVA kan daarnaast worden toegepast op niet-residentiële jongeren mits deze jongeren ten aanzien van school en werk dezelfde problematiek hebben als residentiële jongeren. Bij deze groep niet-residentiële jongeren is het aannemelijk dat vergelijkbare competentietekorten een rol spelen. Om te bepalen of deze niet-residentiële jongeren inderdaad dergelijke problemen hebben met school of werk, worden zij voorafgaand aan de indicatie eerst gescreend met de CAP-J (op As E, Groep 100: Problemen op speelzaal, school of werk). Alleen jongeren bij wie met de CAP-J dergelijke problematiek is vastgesteld, komen in aanmerking voor een indicatie met de TVA. Als uit de TVA-indicatie vervolgens blijkt dat deze jongeren ook competentietekorten hebben op het terrein van school of werk, dan mogen zij aan de interventie deelnemen. Zij vormen de doelgroep van Aan de Slag.

De pre-screening en de TVA-indicatie worden gebaseerd op informatie van de jongere zelf en - indien beschikbaar - dossierinformatie over de jongere. In sommige gevallen kan het onduidelijk zijn wat voor score een jongere moet krijgen op een bepaald item in de CAP-J of de TVA. In die gevallen kan een informant worden geraadpleegd die goed bekend is met (de situatie van) de jongere. Afhankelijk van het soort informatie dat nodig is, kan het gaan om informanten als ouders of verzorgenden, leerkrachten, groepsleiders en hulpverleners.

Indicatie- en contra-indicatiecriteria

Inclusiecriteria:

- . Leeftijd van 15 tot 23 jaar met problemen ten aanzien van school of werk (pre-screening met CAP-J, As E, Groep 100).
- . Voor het Basistraject: Laag gescoord volgens de normtabellen van de vragenlijst Taken en Vaardigheden van Adolescenten (TVA) (normering verschilt per schaal en domein) op het TVA-domein: School, Werk & toekomst.
- . Voor het Plustraject: Naast de eerder genoemde scores (Basistraject) voor School, Werk & toekomst (TVA), tevens een lage score volgens de TVA-normtabellen (normering verschilt per schaal en domein) op competenties om zelfstandig te wonen (volgens de TVA-schalen: Alcoholgebruik, Drugsgebruik en/of de TVA-domeinen Autonomie en Zelfsturing, Zelfverzorging) en/of competenties om een sociaal netwerk te onderhouden en vrije tijd te besteden (Omgaan met leeftijdgenoten en Seksualiteit en relaties).
- . De jongere is gemotiveerd voor de interventie, wat blijkt uit ondertekening van samenwerkingsafspraken in een contract.

Exclusiecriteria:

- . Jongeren bij wie een Nederlandse verblijfsvergunning of werkvergunning ontbreekt.
- . Jongeren met een ernstige verslavingsproblematiek.
- . Jongeren met zeer gewelddadig gedrag.

5. Aanpak

Opzet van de interventie

Zoals aangegeven heeft Werkprogramma Aan de Slag twee varianten:

- a. Een Basistraject van 32 weken (exclusief Follow-up) voor jongeren met (volgens de TVA-indicatie) een risicofactor op het terrein van school of werk.
- b. Een Plustraject van 45 weken (exclusief Follow-up) voor jongeren die naast problemen met school of werk ook problemen hebben op andere leefgebieden.

Na pre-screening met de CAP-J wordt de jongere door een gedragsdeskundige van de aanmeldende instantie (Zorginstelling of gemeente) geïndiceerd aan de hand van de TVA-vragenlijst voor Werkprogramma Aan de Slag en er wordt gekozen voor een variant. Na de indicatie volgen de zogenoemde 'Slagen'.

Slag 1: Diagnostiek en Planvorming (duur maximaal 12 weken)

Stellen van een diagnose en maken van een trajectplan, bemiddeling naar stage, werk en/of scholing en bepalen van benodigde training. De duur is afhankelijk van de beschikbaarheid van voorinformatie om een goed trajectplan op te stellen. De trajectdoelen hebben betrekking op het vergroten van competenties op de leefgebieden waarvoor de jongere is geïndiceerd en op het werken aan sociaal-cognitieve vaardigheden en belemmeringen die van invloed zijn op de gang naar school of werk. Per TVA-leefgebied waar zich blijkt de indicatie (Slag 0) tekorten voordoen, wordt bij de jongere (in

gesprekken) nagegaan welke problemen er concreet spelen. Daarnaast worden motivatie, vaardigheden, mogelijkheden en onmogelijkheden van zowel de jongere als zijn netwerk in kaart gebracht. Op grond hiervan wordt het trajectplan opgesteld. Er is in Slag 1 twee tot drie maal per week contact tussen jongere en Trajectbegeleider.

Slag 2: Intensief (duur 12 weken)

Jongeren werken, lopen stage en/of gaan naar school. Indien daarvoor gediagnosticeerd in Slag 1, worden de jongeren ook getraind: Werken aan je Toekomst (vaardigheidstraining school en werk), C(r)ash (budgetteringstraining) of Solide Basis voor de Toekomst (training om de weerbaarheid van meiden te vergroten). Daarnaast is het van belang om in het ritme van school of werk te komen. In Aan de Slag staat het ontwikkelen van competenties om een schoolopleiding af te maken en werk te behouden centraal. In de Programmahandleiding is daarvoor in hoofdstuk 2 (Problemen en interventies) een overzicht gemaakt van de acties die de Trajectbegeleider onderneemt, gespecificeerd naar het type competentie voor school of werk waaraan gewerkt wordt. Halverwege Slag 2 en op het einde van Slag 2 worden school en werkgevers/werkcoaches (middels invulformulieren en gesprekken met de Trajectbegeleider) gevraagd naar hun indrukken over de vorderingen van de jongere en worden eventuele problemen of belemmeringen besproken.

Aan het eind van Slag 2 volgt een evaluatie, waarbij in kaart wordt gebracht welke competenties al worden beheerst en welke nog moeten worden versterkt, hoe de jongere de competenties toepast in de eigen sociale context en welke verbeteracties zijn ondernomen en nog moet worden ondernomen in deze sociale context. Voor jongeren met een meervoudige problematiek (Plustraject) wordt in deze Slag tevens op deze problemen ingezet.

Er is in deze Slag in het Basistraject een tot twee maal per week contact tussen jongere en Trajectbegeleider en in het Plustraject twee tot vier maal per week.

Slag 3: Voortgang (duur 8 weken voor Basistraject, 21 weken voor Plustraject)

Nadat duidelijk is welke competenties moeten worden versterkt, volgt in deze Slag het verder trainen en aanscherpen van de betreffende sociaal-cognitieve vaardigheden en competenties. Daarnaast worden jongeren geactiveerd en ondersteund bij het leren toepassen van deze vaardigheden in hun eigen concrete sociale context. Voor jongeren met een meervoudige problematiek (Plustraject) wordt in deze Slag tevens verder op deze problemen ingezet. Halverwege Slag 2 en op het einde van Slag 2 worden school en werkgevers/werkcoaches (middels invulformulieren en gesprekken met de Trajectbegeleider) gevraagd naar hun indrukken over de vorderingen van de jongere en worden eventuele problemen of belemmeringen besproken.

Er is in deze Slag in het Basistraject een tot twee maal per twee weken contact tussen jongere en Trajectbegeleider en in het Plustraject twee tot drie maal per twee weken.

Slag 4: Follow-up (duur: 39 weken)

Na Slag 3 volgt de Follow-up. In deze periode is nog een aantal vaste contactmomenten met de Trajectbegeleider 3,6 en 9 maanden na afsluiting van Slag 3. Daarnaast mag de jongere de Trajectbegeleider bellen/mailen bij vragen en problemen. De Trajectbegeleider verwijst dan naar de aangewezen ketenpartners, maar begeleidt zelf niet meer actief. Aan het eind van deze Slag wordt een afsluitend follow-up onderzoek uitgevoerd.

Naarmate de tijd vordert zal de intensiteit van de begeleiding in het traject afnemen. Immers, de jongere zal leren hoe hij steeds meer zaken zelf kan doen en groeit van ongestuurd, naar begeleid gestuurd/samen sturen en uiteindelijk naar zelfsturend. Zelfsturend betekent bijvoorbeeld dat de jongere zich niet meer door leeftijdsgenoten laat beïnvloeden of dat de jongere een keuze kan maken voor een beroepsrichting. De Trajectbegeleider is er op uit om zichzelf overbodig te maken. Als de jongere eraan toe is, kan de Trajectbegeleider bijvoorbeeld afspreken dat hij - naast het minimum vereiste aantal contactmomenten - alleen nog op afroep beschikbaar is.

Inhoud van de interventie

Slag 0 en 1: Selectie, diagnostiek en planvorming

In Slag 0 wordt de jongere voor het Werkprogramma geïndiceerd. Deze slag valt buiten het Werkprogramma. Als de jongere eenmaal voor het Werkprogramma is geselecteerd, start deze met een diagnosefase en het opstellen van een trajectplan (Slag 1). Het inhoudelijke zwaartepunt van de interventie ligt bij Slag 2 en 3: in deze slagen wordt het trajectplan uitgevoerd.

Slag 2 en 3: Oppakken ritme en de bestendinging en vergroting van competenties

In deze slagen wordt het trajectplan uitgevoerd. Inhoudelijk wordt gewerkt aan een aantal onderdelen die hier kort worden genoemd. Daarna wordt per onderdeel aangegeven hoe deze in het traject worden ingevuld. In het traject voor de jongere wordt gewerkt aan:

- 1) Het motiveren, activeren en beïnvloeden van het gedrag van de jongere
- 2) Competenties op het leefgebied School en werk (een positieve werkhouding hebben, kunnen omgaan met klasgenoten, omgaan met kritiek en aanwijzingen op het werk, een oriëntatie hebben op de eigen toekomst)
- 3) Competenties op het leefgebied Zelfstandig wonen - bij Plustraject - (eigen grenzen kennen, autonomie tegenover ouders ontwikkelen, aanvaarden van gezag, gebruik van informatie van instellingen, omgaan met huisregels, omgaan met geld,

omgaan met volwassenen, zorg voor hygiëne, uiterlijk en gezondheid, zelfredzaamheid op woongebied en kunnen omgaan met alcohol en drugs)

4) Competenties op het leefgebied Sociaal netwerk en vrije tijd - bij Plustraject - (vriendschappen onderhouden, contacten leggen, communicatie met leeftijdsgenoten, invoelingsvermogen bij vriendschappen, sportiviteit, activiteiten met anderen ondernemen, benaderingsgedrag, grenzen in een relatie, respect voor partner, beeld van seks)

5) Sociaal-cognitieve factoren die de gang naar school en werk beïnvloeden (adequate kernovertuigingen hebben, reflectieve vaardigheden, probleemoplossend denken, empathische vaardigheden)

6) Omgevingsfactoren in de sociale context van de jongere (passende opleiding of werk vinden, coachen/ondersteunen van ouders, werkgever, begeleider of docent van de jongere, praktische zaken regelen rondom huisvesting en financiën, jongere verwijzen naar lokale instanties, diensten of professionele hulpverlening, versterken van persoonlijk netwerk van de jongere en invulling geven aan vrijetijdsbesteding/hobby's).

1) Het motiveren, activeren en beïnvloeden van gedrag van de jongere

Hier gaat het om het begeleidingsproces en om het agogisch handelen van de Trajectbegeleider. Om de jongere te motiveren en te activeren maakt de Trajectbegeleider gebruik van instrumenten en technieken zoals de Motivatiemonitor, een logboek, het H-model (een gesprekstechniek om voor jongeren moeilijke onderwerpen bespreekbaar te maken) en Wat doe jij, wat doe ik (monitorinstrument om in kaart te brengen hoe zelfsturend een jongere is/wordt in de loop van het traject). De Trajectbegeleider is daarnaast getraind in Motiverende Gespreksvoering en krijgt in de Programmahandleiding aan de hand van Schema 2 aanwijzingen welke acties hij kan ondernemen bij specifieke situaties waarin een jongere problemen heeft met zijn motivatie.

Voor gedragsbeïnvloeding maakt de Trajectbegeleider gebruik van gedragstherapeutische technieken zoals uitdoven, verwijderen van negatieve stimuli, belonen, shaping, imitatieleren en backward chaining (een methode waarbij het aanleren begint bij het voorstellen van het eindresultaat, vervolgens wordt ingezoomd op het stapje daarvoor, dan weer het stapje daarvoor, etc., tot je bij de beginstap bent).

2) Competenties op het leefgebied School en werk

Het gaat hier niet alleen om het beheersen van competenties maar vooral om het leren toepassen ervan in de eigen sociale context. In het trajectplan staat aangegeven aan welke specifieke competenties voor school of werk de jongere gaat werken. In de begeleidingsgesprekken met de Trajectbegeleider wordt vervolgens besproken hoe het op het werk/school gaat en vraagt de Trajectbegeleider specifiek door op situaties waarin de jongere de betreffende competenties moet leren hanteren (bijvoorbeeld bij kritiek krijgen of bij het omgaan met andere klasgenoten). Vervolgens wordt besproken hoe de jongere in het concrete geval heeft gehandeld en hoe dit beter kan. Dit is het aandachtspunt in het volgende begeleidingsgesprek. Concrete situaties op school of werk vormen het uitgangspunt in het leerproces. Leertheorieën zoals het sociaal-constructivisme gaan ervan uit dat hoe meer de omgeving waarin geleerd wordt lijkt op de omgeving waarin het geleerde uiteindelijk moet worden toegepast, hoe beter de transfer zal zijn. Om hieraan tegemoet te komen is het in het programma Aan de Slag belangrijk om jongeren te plaatsen (als stagiair) in een 'echt' bedrijf en een reguliere school. In die 'contextrijke' omgeving zullen de in de begeleidingsgesprekken besproken competenties een andere betekenis krijgen; een betekenis die aansluit op wat een bedrijf vraagt van werknemers en een school van haar leerlingen. Belangrijk hierbij is dat jongeren op de werkplek en/of de school begeleid worden door een jobcoach of mentor. De jobcoach en/of mentor geeft jongeren feedback op hun handelen met als doel eerder geleerde kennis en vaardigheden en nieuwe kennis en vaardigheden inpasbaar te maken in de context van de arbeidsplaats en de school.

Het is dan ook van groot belang dat de Trajectbegeleider ervoor zorgt dat de jongere vanaf het begin van zijn traject beschikt over een werkplek, een opleiding of stage. Zo ontdekt de jongere in de praktijk wat er nog schort en aan welke competenties hij (meer) moet gaan werken. Dit proces staat centraal in de begeleidingsgesprekken tussen jongere en Trajectbegeleider. Hulpmiddelen daarbij zijn de Lijst Sleutelvaardigheden (welke concrete vaardigheden zijn voor de jongere belangrijk bij werken/stage), Evaluatieformulier Werkervaring (wat vindt de leidinggevende van de houding en het gedrag van de jongere), Motivatiemonitor (hoe gemotiveerd is de jongere t.a.v. bepaalde aspecten van school). Daarnaast kan de jongere een vaardigheidstraining volgen (Werken aan je Toekomst). Werken aan je Toekomst is een interventie van Stichting 180 en is geen vast onderdeel van Aan de Slag. De Trajectbegeleiders zijn echter bekend met Werken aan je Toekomst en kunnen de training inzetten als extra moet worden ingezoomd op specifieke vaardigheden voor school of werk. De jongere leert dan in 15 groepsbijeenkomsten te werken aan vaardigheden voor school of werk.

3) Competenties op het leefgebied Zelfstandig wonen

Ook hier gaat het om het kunnen toepassen van competenties in de concrete woonsituatie van de jongere. Er is een budgetteringstraining C(r)ash voor jongeren met geldproblemen en een training Een Solide Basis voor de Toekomst voor meisjes met een laag zelfbeeld (ter bevordering van hun zelfstandigheid en weerbaarheid).

Het betreft overigens niet alleen competenties om zelfstandig te wonen. Ook bij jongeren die nog bij de ouders wonen gaat het om de ontwikkeling van zelfstandigheid, het goed kunnen zorgen voor jezelf, autonomie ontwikkelen t.a.v. ouders, omgaan met andere volwassenen et cetera. De begeleiding zal bij jongeren die nog bij de ouders wonen veelal gericht zijn op de situatie

thuis, hiervoor worden gezinsinterventies ingezet. Bij jongeren die zelfstandig wonen, wordt geïntervenieerd op zaken als omgaan met geld en het kunnen vasthouden aan een gezonde leefstijl (omgaan met eten, alcohol, drugs).

4) Competenties op het leefgebied Sociaal netwerk en vrije tijd

Hier wordt gewerkt aan competenties die van belang zijn in de omgang met vrienden, een partner, leeftijdsgenoten en aan competenties voor een goede vrijetijdsbesteding. Specifieke instrumenten die hiervoor worden ingezet zijn Vriendschapsanalyse (welke betekenis hebben bepaalde vrienden voor de jongere) en Free time Me Time (een spel waarmee de jongere ontdekt waar zijn interesses liggen voor vrijetijdsbesteding).

5) Sociaal-cognitieve factoren die de gang naar school en werk beïnvloeden

Hoezeer er ook wordt gewerkt aan competenties van een jongere, als deze daarbij een verkeerd denkpatroon heeft (bijv. ik kan het toch niet, of niet ik - maar anderen - moeten veranderen) dan zal een jongere uiteindelijk weinig leren. Soms kunnen cognitieve aspecten echter juist helpen om nieuwe zaken te leren, ook als het niet meteen lukt (bijv. zich makkelijk in een ander verplaatsen, humor van dingen inzien, relativiseren). Met cognitieve interventies kan de Trajectbegeleider invloed uitoefenen op de denkpatronen en houding van de jongere. Voorwaarde is wél dat bij de jongere enig vermogen tot zelfreflectie aanwezig is. Voorbeelden van cognitieve interventies van de Trajectbegeleider zijn technieken uit de RET, inzicht geven middels het 5-G model en het SORC-schema en ge-sprekstechnieken zoals omkeren en confronteren.

6) Omgevingsfactoren in de sociale context van de jongere

Vanzelfsprekend is de sociale omgeving van de jongere van groot belang. Deze sociale omgeving kan barrières opwerpen en/of juist kansen en hulpbronnen bieden voor de jongere. De trajectbegeleider en - naarmate het traject vordert - in toenemende mate de jongere zelf ondernemen stappen om de sociale context van de jongere te verbeteren. In de eerste plaats gaat het om hele praktische zaken: een werkplek, opleiding of stage regelen, afspraken maken met school en/of werk, zorgen dat de jongere onderdak heeft, het (steun)netwerk van de jongere inschakelen (Sociogram gebruiken). Waar nodig zal de Trajectbegeleider de jongere verwijzen naar organisaties en instanties die hem verder kunnen helpen. Als de jongere bij zijn ouders woont zal de Trajectbegeleider - indien dit nodig is - werken aan het normaliseren van de thuissituatie. Het ouderlijk huis, de ouders of verzorgers maken een belangrijk onderdeel uit van het systeem van een jongere. Wanneer de vaardigheden en activiteiten die in het traject worden aangeleerd niet passen binnen de waarden en normen van het gezin, dan vormt dit een belangrijke risicofactor. Om het risico op afbreuk te verkleinen worden ouders betrokken in traject. Na een kennismaking tussen Trajectbegeleider en ouders worden doelen en wederzijdse verwachtingen uitgesproken en moet helder worden wat de rollen en verantwoordelijkheden van alle partijen zijn. De Trajectbegeleider zal in eerste instantie de smeerolie binnen het gezin zijn. In een gezin is vaak sprake van tegengestelde belangen - zeker als de jongere nieuwe gedragalternatieven aanleert waaraan de ouders moeten leren (willen) wennen. Hij onderhandelt met ouders en jongere om tot afspraken te komen. De trajectbegeleider zal daarbij altijd zijn eigen grenzen moeten bewaken. Hij is geen maatschappelijk werker of therapeut. Voor problemen die zijn verantwoordelijkheid en competenties te boven gaan zal hij externe hulp inschakelen.

Daarnaast is het belangrijk dat de Trajectbegeleider hulpbronnen aanboort in de directe omgeving van de jongere en het gezin. Met behulp van een sociogram kan hij samen met de jongere onderzoeken wie in het netwerk ondersteuning kan bieden en op welke wijze.

Slag 4: Follow-up

In deze slag is het aantal contactmomenten beperkt en wordt de begeleiding afgebouwd.

Interventies en instrumenten samengevat

Samengevat worden binnen Aan de Slag verschillende interventies gepleegd waarbij tal van instrumenten worden ingezet:

Diagnostische interventies:

Diagnose stellen en leerdoelen opstellen (TVA, Motivatiemonitor, Lijst Ernst Problematiek, Lijst Sleutelvaardigheden, H-model, Leerstijltest Kolb)

Basisinterventies:

Traject plannen met de jongere (Competentielijst School en werk,

Evaluatieformulier Werkervaring, Format trajectplan, Samenwerkingscontract)

Jongere motiveren en activeren (Motiverende Gespreksvoering, Logboek, H-model, Lijst sleutelvaardigheden,

Evaluatieformulier Werkervaring, Vriendschapsanalyse, Motivatiemonitor, Free time Me time, Wat doe jij, wat doe ik?)

Netwerk van jongere inschakelen (Sociogram)

Jongere trainingen aanbieden op specifieke onderwerpen (Solide Basis voor de Toekomst, Werken aan je Toekomst, C(r)ash)

Praktische interventies:

Praktische zaken regelen voor school werk/stage

Praktische zaken regelen rond zelfstandig wonen (Schuldsanering/budgethulp)

Praktische zaken regelen in het sociaal netwerk en voor vrijetijdsbesteding

Gedragsinterventies:

Ongewenst gedrag laten afnemen (Straf en boete, Uitdoven, Negatieve stimulus verwijderen/niet meer geven)

Gewenst gedrag laten toenemen (Belonen van gewenst gedrag)

Nieuw gedrag aanleren (Shaping, Imitatieleren, Backward Chaining)

Cognitieve interventies:

Cognitief reflectieve interventies (RET, 5-G model, SORC schema)

Aanleren van vaardigheden voor probleemoplossing (Reflectieve interventie)

Verheldering van emoties en gezichtspunt van de ander (Omkeren, Confronteren, Empathietraining)

Gezinsinterventies:

Ondersteuning geven aan ouders/gezin

Communicatie binnen het gezin verbeteren

Relationele aspecten verbeteren

Huisregels in het gezin bespreken en afspreken

6. Materialen en links

Materialen (verkrijgbaar bij Stichting 180):

- Theoretische handleiding
- Programmahandleiding
- Beoordelings- en evaluatiehandleiding
- Bijlagenboek, met alle bijlagen van de handleidingen

7. Verantwoording van de doelen, de doelgroep en de aanpak

Probleemanalyse

Werkprogramma Aan de Slag richt zich op jongeren met competentietekorten op het terrein van school en/of werk. Hierbij gaat het om jongeren met een zodanig probleemgedrag dat uitval uit school dreigt of inmiddels heeft plaatsgevonden. Veel van deze jongeren zijn niet meer gemotiveerd om voltijds naar school teruggedleid te worden. Alternatieve leer-werk trajecten bieden wellicht uitkomst, maar het risico is groot dat de jongere ook op de werkplek probleemgedrag blijft vertonen. Jongeren met dit probleemgedrag hebben moeite om vast werk te vinden en een loopbaan op te bouwen omdat zij niet in staat zijn om een baan te behouden.

Er is veel onderzocht en geschreven over deze problematiek en duidelijk is dat er meer speelt dan alleen gedragsproblemen op school en op het werk.

In deze probleemanalyse maken wij analytisch onderscheid in drie soorten factoren die in de onderzoeksliteratuur worden genoemd. Het gaat om:

- 1) de meervoudigheid van de problematiek
- 2) probleemgedrag als gevolg van competentietekorten
- 3) sociaal-cognitieve aspecten van het probleemgedrag

We gaan in het hiernavolgende in op deze 3 soorten factoren.

- 1) de meervoudigheid van de problematiek

Onderzoek laat zien dat gedragsproblemen op school en het werk zelden op zichzelf staan. Vaak doen zich problemen voor in de thuissituatie, is er sprake van risicovolle gedragingen (alcohol, softdrugs, risicovolle vriendenkring) of zijn er zogenaemde 'stressful life events' (bijvoorbeeld scheiding van de ouders, ziekte, verhuizing) in het geding. De meervoudigheid van de problematiek van deze jongeren is in Nederland in diverse onderzoeken beschreven (Junger-Tas, 2002 en 2008; Weerman & van der Laan, 2006; WRR, 2009; Ploegman & Gijzel, 2012). Het gevaar van risicocumulatie is dat het moeilijker wordt iets tegen de problemen te doen naarmate deze zich meer en meer opstapelen. Het is dus van belang dat de jongere leert om inzicht te krijgen aan welke problemen hij wat kan doen en welke daarvan prioriteit hebben. Vervolgens is het belangrijk dat de jongere gemotiveerd en geactiveerd wordt om de nodige stappen te nemen.

- 2) probleemgedrag als gevolg van competentietekorten

Jongeren maken een ontwikkeling naar volwassenheid door waarbij een behoorlijk appèl wordt gedaan op hun vermogen om zich nieuwe dingen eigen te maken. Elke ontwikkelingsfase heeft eigen zogenaemde 'ontwikkelingstaken'. Indien dit vermogen om zich ontwikkelingstaken eigen te maken beperkt is, zullen zich op meerdere levensterreinen problemen voordoen. Dit vermogen om een balans te vinden tussen taken en vaardigheden wordt in de literatuur 'sociale competentie' genoemd. Slot en Spanjaard (1999) definiëren dit begrip als 'het geheel van vaardigheden die iemand nodig heeft om de ontwikkelingstaken waarmee hij of zij wordt geconfronteerd op een adequate wijze te vervullen'.

Uit onderzoek blijkt dat jongeren in de jeugdzorg nauwelijks worden geholpen als het gaat om competentietekorten met betrekking tot school en werk. Ongeveer vier op de vijf onderzochte jongeren in een JeugdzorgPlus instelling bleek bij instroom competentietekorten te hebben op het terrein van school en werk. Uit effectmeting blijkt dat de jongeren aan het einde van het verblijf nauwelijks beter scoren op de domeinen School en Toekomst van de vragenlijst Taken en Vaardigheden van Adolescenten (TVA). Wat betreft het TVA-domein Werk en Toekomst bleek de effectgrootte niet te berekenen (Van Dam, 2010).

3) sociaal-cognitieve aspecten van het probleemgedrag

Een derde aspect betreft de wijze waarop een jongere zichzelf en zijn sociale omgeving ziet, beoordeelt en hoe hij daar vanuit reageert. Het sociaal informatieverwerkingsmodel van Crick en Dodge beschrijft het tot stand komen van gedrag in een sociale situatie en bestaat uit de volgende zes stappen:

1. waarnemen en encoderen van hetgeen zich voordoet;
2. interpreteren van hetgeen zich voordoet;
3. selecteren van een doel;
4. voorbereiden van één of meer gedragsresponsen voor de situatie;
5. kiezen van de respons op basis van de inschatting van de gevolgen van de gedragsantwoorden;
6. uitvoeren van het gedrag.

Problemen met sociaal gedrag kunnen hun oorzaak hebben in één of meerdere van de zes beschreven stappen. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek naar kinderen met agressief gedrag dat zij stimuli vaak foutief interpreteren (stap 2). Zij nemen de stimulus waar als vijandig en reageren daarop met agressief gedrag. Ook naar de vierde stap, het voorbereiden van één of meer gedragsresponsen voor de situatie, is veel onderzoek gedaan. Hoe minder kinderen of jongeren zich aanpassen aan de situatie, hoe minder mogelijke gedragsresponsen ze kunnen genereren. Deze uitkomst is ook andersom het geval: hoe minder gedragsresponsen kinderen of jongeren kunnen genereren, hoe minder ze zich (kunnen) aanpassen aan de situatie (Crick & Dodge, 1994). Foutieve stappen in de sociale informatieverwerking komen tot uiting in denkfouten die jongeren maken.

Beïnvloedbare factoren

Op grond van de hierboven geschetste probleemanalyse werkt Werkpro-gramma Aan de Slag aan de volgende beïnvloedbare factoren:

- . Motivatie - beïnvloedbaar volgens studies van Miller en Rollnick (1991), Plaisier (2007) en van Yperen (2003).
- . Cognitie en gedrag - beïnvloedbaar volgens studies van Baas (2005, Redondo et al. (1999), Konijn (2007) en Boendermaker (2008).
- . Competenties - beïnvloedbaar volgens studies van Boendermaker & van Yperen (2003) en Slot & Spanjaard (2004)
- . Omgevingsfactoren - beïnvloedbaar volgens studies van Guba & Lincoln (1989), Lipsey & Wilson (1998) en Gendreau (1996).

Verbinding probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak

Met de hierboven beschreven probleemanalyse in ons achterhoofd kunnen we de eerder genoemde doelgroep en doelen van het Werkprogramma Aan de Slag met elkaar verbinden: het gaat dus om jongeren met competentietekorten op het terrein van school en werk die als doel hebben het kunnen voortzetten en afmaken van de schoolopleiding en het kunnen behouden van werk. Dit doel wordt bereikt door te werken aan de volgende subdoelen:

- . het aanscherpen van competenties voor zover deze nog onvoldoende worden beheerst;
- . de jongere motiveren, activeren en leren toepassen van competenties in diens sociale context ;
- . het optimaliseren van de sociale context van de jongere.

Onderbouwing concrete aanpak

Inzetten op meerdere risicofactoren

De aanpak is gestoeld op wetenschappelijke inzichten dat multimodale interventies effectiever zijn dan interventies die zich op een enkele risicofactor richten (Lipsey & Derzon, 1998). Aan de Slag werkt aan risicofactoren op het terrein van school en werk en aan andere risicofactoren op het terrein van zelfstandig wonen, sociaal netwerk en vrij tijdsbesteding indien deze de gang naar school of werk belemmeren.

Cognitieve technieken

Cognitieve benaderingen hebben in de praktijk bewezen goed bij te dragen aan het verbeteren van gedrag. Diverse studies wijzen op de effectiviteit van cognitieve gedragsinterventies (Baas, 2005; Redondo et al., 1999, in: Joy Tong & Farrington, 2006; Konijn, 2007; Boendermaker, 2008). Veel jongeren met gedragsproblemen hebben irrationele vaststaande gedachten over zichzelf waardoor zij gebeurtenissen in hun omgeving (sociale informatie) verkeerd interpreteren. Hierdoor reageren zij inadequaat (bijvoorbeeld met boosheid of agressie) op anderen. De Trajectbegeleider van Aan de Slag maakt gebruik van tal van cognitieve technieken om denkfouten bij jongeren op te sporen, deze te verminderen en om nieuw (denk)gedrag aan te

leren.

Motivatatiebevordering

Zoals al eerder is beschreven, bestaat de doelgroep enerzijds uit jongeren met een zodanig probleemgedrag dat uitval uit school dreigt of inmiddels heeft plaatsgevonden. Veel van deze jongeren zijn niet meer gemotiveerd om voltijds naar school teruggeleid te worden. Alternatieve leer-werk trajecten bieden wellicht uitkomst, maar het risico is groot dat de jongere ook op de werkplek probleemgedrag blijft vertonen. Anderzijds gaat het om jongeren die - vanwege hun probleemgedrag en hun motivatie voor werk- moeite hebben om vast werk te vinden en een loopbaan op te bouwen omdat zij niet in staat zijn om een baan te behouden. De trajectbegeleider heeft de taak de jongeren te motiveren om de weg naar school of werk weer op te pakken en vol te houden.

Plaisier (2007) wijst in een overzichtsstudie naar effectieve aanpakken voor jeugdige delinquenten op het belang van de rol van de begeleider in het motiveren van de jongere. Een bekende methodiek om dit te bewerkstelligen is Motivational Interviewing (Miller en Rollnick, 1991). Motivational Interviewing is een methode die in veel landen is ingevoerd en goede resultaten heeft laten zien, ook in de verslavingszorg en het gevangeniswezen (Plaisier, 2007). Motiverende Gespreksvoering behoort tot de basisopleiding van de Trajectbegeleider van Aan de Slag omdat motivatieproblemen bij welhaast elke risicjongere een rol (gaan) spelen in het veranderproces.

Inmiddels blijkt dat er geen empirisch bewijs is dat motivatie zich voltrekt volgens het model van motivatiestadia van Prochaska en DiClemente. Bartelink (2013) noemt een alternatieve theorie ter verklaring van de werkzaamheid van Motiverende Gespreksvoering die naadloos aansluit bij de aanpak van Werkprogramma Aan de Slag: Zelfdeterminatie (Markland en collega's (2005).

Werkprogramma Aan de Slag werkt immers aan een veranderingsproces bij de jongeren waarbij zij in denken en doen een weg afleggen van 'ongestuurd naar zelfgestuurd'. Bartelink (2013): "Volgens de zelfdeterminatietheorie kan elk gedrag geplaatst worden op een continuüm dat begint bij volledige afhankelijkheid of externe regulatie en eindigt bij autonomie of echte zelfregulatie." In feite is dit het proces van de jongere die bij aanvang van het traject nog erg afhankelijk is van de Trajectbegeleider en die op het eind van het traject in staat is om zijn doelen voor school of werk te realiseren en zelfstandig in staat is om de randvoorwaarden daarvoor te bewaken. Het continuüm van autonomie is als volgt:

1. externe regulatie: het gedrag wordt gecontroleerd door straf en beloning waarover anderen de controle hebben. Personen doen uit zichzelf nauwelijks een poging om te veranderen of alleen halfslachtige pogingen;
2. deels geïnternaliseerde regulatie: een persoon wordt niet gemotiveerd door externe controle, maar door geïnternaliseerde, aan zelfwaardering gerelateerde vormen van beloning. De motivatie is ambivalent en onstabiel, maar de kans op handhaving van het nieuwe gedrag is groter dan bij personen met externe regulatie;
3. identificatie: een persoon accepteert bewust dat bepaalde, specifieke gedragingen belangrijk zijn om door hem persoonlijk gewaardeerde uitkomsten te bereiken. Deze persoonlijke waarden voorzien in een sterke beloning waarmee moeilijkheden om het gedrag vast te houden kunnen worden overwonnen;
4. geïntegreerde regulatie: een persoon heeft het gedrag in samenhang gebracht met zijn andere waarden en overtuigingen.

Leren in de eigen sociale context

Een meta-evaluatie van Lipsey en Wilson (1998) geeft aanwijzingen dat interventies aan enkele voorwaarden moeten voldoen, willen zij effectief zijn:

- . De meest succesvolle programma's in de eigen sociale context zijn individuele begeleiding, training van interpersoonlijke vaardigheden en (cognitieve) gedragsinterventies. Bij delinquente jongeren kunnen deze programma's recidive tot 40% terugdringen. Voor jongeren die nog gedetineerd zijn - en dus niet in de eigen sociale context kunnen worden begeleid - is individuele begeleiding veel minder effectief dan interventies in de eigen context. Aan de Slag werkt met leerprincipes uit het sociaal-constructivisme om de eigen sociale context van de jongere te gebruiken als leeromgeving in het traject.
- . Gedragsinterventie kan het beste plaatsvinden op basis van een contract met de jongere (Aan de Slag werkt met een contract en trajectplan).

Casemanagement

De Trajectbegeleider in Werkprogramma Aan de Slag is zowel begeleider als casemanager voor de jongere. De jongeren in Werkprogramma aan de Slag hebben veelal te maken met een multiproblematiek en er zijn verschillende instellingen en actoren waarmee de trajectbegeleider afstemming zoekt en afspraken maakt. Onderzoek laat zien dat ambulante programma's effectiever zijn als deze goed gestructureerd en met een duidelijke regie worden uitgevoerd. Bevindingen van onder meer de Forensic & Applied Psychology Research Group (2004) wijzen op het belang van een goede coördinatie van onderdelen en behandelingen in het netwerk van de jongere. Ook Spencer en Jones-Walker (2004) benadrukken het belang van een gestructureerde opbouw. Taxman e.a. (2002) wijzen daarbij op het belang van maatwerk om tegemoet te kunnen komen aan de behoeftes van de betrokkene.

Werkzame factoren

De bovengenoemde onderdelen vormen de ruggengraat van de interventie en mogen als werkzame ingrediënten niet ontbreken. Twee onderdelen zijn vooral belangrijk voor gedragsverandering vanwege in de persoon gelegen risicofactoren van de jongere:

- motivatiebevordering;
- cognitieve technieken;

Drie onderdelen zijn vooral belangrijk voor het bereik van de beoogde gedragsverandering in relatie met de sociale context van de jongere:

- inzetten op meerdere risicofactoren;
- leren in de eigen sociale context;
- casemanagement.

8. Samenvatting van de onderbouwing

Jongeren met competentietekorten op het terrein van school of werk worden begeleid door een Trajectbegeleider bij het versterken van hun competenties, zodat zij beter in staat zijn om te gaan met persoonlijke belemmeringen en belemmeringen in hun omgeving die hen verhinderen naar school te gaan of werk te behouden. Centraal staat een leerproces van 'ongestuurd naar zelfgestuurd' waarbij jongeren leren om uiteindelijk zelf problemen in hun sociale omgeving op te lossen en hun school/opleiding te voltooien of werk te behouden.

9. Randvoorwaarden voor uitvoering en kwaliteitsbewaking

Eisen ten aanzien van opleiding

Training en supervisie

Trajectbegeleiders krijgen een opleiding Werkprogramma Aan de Slag, waarbij wordt voortgebouwd op de opleiding tot Trajectbegeleider Work-Wise algemeen.

De eindtermen zijn:

- . De Trajectbegeleider beheerst in voldoende mate de inhoud van de training.
- . De Trajectbegeleider heeft voldoende kennis en geeft er blijk van deze kennis ook doelgericht toe te passen.
- . De Trajectbegeleider is in staat door middel van een enthousiaste, actieve en stimulerende houding de jongere te activeren en te motiveren.
- . De Trajectbegeleider beschikt over voldoende didactische vaardigheden en beheerst de werkvormen voldoende.
- . De Trajectbegeleider beschikt over voldoende cognitieve, sociale en morele vaardigheden die als voorbeeld kunnen dienen voor de jongere.

Vastgelegd profiel Trajectbegeleider Work-Wise

Een Trajectbegeleider heeft een opleiding op minimaal hbo-niveau voltooid in een aan de mens-maatschappij dan wel mens-arbeid gerelateerde richting. Een Trajectbegeleider volgt de door Stichting 180 ontwikkelde Leergang Individueel Trajectbegeleider van jongeren met een straf of maatregel. Deze leergang staat onder auspiciën van Saxion Hogeschool en voldoet aan de eisen die Saxion stelt. De Trajectbegeleider voldoet aan een vastgelegd profiel wat betreft vaardigheden, kennis en houding.

Soms is een forse (gedragstherapeutische) deskundigheid nodig waar de Trajectbegeleider niet aan kan voldoen en waar een specialist voor wordt ingeschakeld. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van de Gedragsdeskundige. Bij het opstellen van het trajectplan werkt de Trajectbegeleider samen met de Gedragsdeskundige. Deze beslist welke onderdelen moeten worden opgepakt door een specialist en welke onderdelen door de Trajectbegeleider kan worden uitgevoerd

Protocol / handleiding

Voor de overdracht en implementatie is beschikbaar:

- Theoretische handleiding
- Programmahandleiding
- Beoordelings- en evaluatiehandleiding
- Bijlageboek, met alle bijlagen van de handleidingen
- Opleidingshandleiding

Eisen ten aanzien van kwaliteitsbewaking

Beschikbaar is een Beoordelings- en evaluatiehandleiding voor monitoring van de interventie-integriteit en de effectmeting.

Kosten

Totale kosten Werkprogramma Aan de Slag:
Basisvariant €7.200 (80 uur begeleiding)
Plusvariant €12.420 (138 uur begeleiding)

Alle vermelde uren zijn daadwerkelijke begeleidings- en overleguren. Dit is dus inclusief de back-up uren van de gedragswetenschapper, de interventiecoach en de voorbereidings- en reisen.
Het uurtarief van € 90,- is gebaseerd op de overheidstarieven met een opslag voor de inzet van een gedragswetenschapper, de interventiecoach, reis-, voorbereidings- en rapportagetijd.

10. Onderzoek naar de uitvoering van de interventies

Er is geen onderzoek gedaan naar de uitvoering van de interventie.

11. Nederlandse effectstudies

Studies naar de effectiviteit van de interventie in Nederland

Er is geen Nederlands onderzoek naar de effectiviteit van de interventie.

12. Buitenlandse effectstudies

Er zijn geen studies die de effectiviteit van buitenlandse versies van de interventie aantonen.

13. Uitvoering van de interventies

In Work-Wise werken alle Justitiële Jeugdinrichtingen en meerdere JeugdZorgPlus instellingen nauw samen om jongens en meiden in de leeftijd van 12 tot en met 23 jaar te begeleiden om problemen met school en werk het hoofd te bieden. Work-Wise is van oudsher specialist in de begeleiding van jongeren in - of afkomstig uit - Justitiële Jeugdinrichtingen. Inmiddels richt Work-Wise zich tevens op risicjongeren zonder justitiële en/of residentiële achtergrond, die gezien hun problematiek en gedrag extra begeleiding nodig hebben om een opleiding af te maken of om werk te vinden en te behouden.

De interventie is een doorontwikkeling van de erkende justitiële gedragsinterventie Buitenprogramma Work-Wise voor jongeren voornamelijk afkomstig uit een JeugdzorgPlus instelling of een andere vorm van residentiele jeugdzorgvoorziening. Daarnaast kan het programma ook ingezet worden voor jongeren die een vorm van ambulante jeugdzorg krijgen.

14. Overeenkomsten met andere interventies

Niet bekend

15. Lijst met aangehaalde literatuur

Baas, N.J. (2005). Wegen naar het rechte pad: strafrechtelijke interventies voor delinquente jongeren, inclusief verplichte nazorg, en naar het effect van interventies die zich in voor een strafrechtelijk kader zouden kunnen lenen, alsmede naar interventiecondities die dat effect beïnvloeden. (Cahier 2005-10). Den Haag: WODC.

Baat, de, M. (2009), Beschermende en risicofactoren voor schoolverzuim. Binnengehaald 28 maart 2011 van http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Risicofactoren_Schoolverzuim.pdf

Baat, de, M. (2010), Wat werkt bij het voorkomen en verminderen van schoolverzuim. Binnengehaald 28 maart 2011 van http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Watwerkt_Schoolverzuim.pdf

Bakker, K., Pannebakker, M. & Snijders, J. (1999). Kwetsbaar en competent. Sociale participatie van kwetsbare jeugd. Theorie, beleid en praktijk. Utrecht: NIZW, (red).

Bartelink, C. (2013) Wat werkt: Motiverende gespreksvoering? Binnengehaald 3 oktober 2013 van http://www.nji.nl/nl/%28311053%29-nji-dossierDownloads-Watwerkt_Motiverendegespreksvoering

Bijl, B., Beenker, L., Vogelvang, B. & Veltkamp, E. (2003). Onderzoek ITB Harde Kern en ITB Criem. Den Haag: WODC / Ministerie van Justitie.

Boendermaker, L. & Van Yperen, T. (2003), Kansen in de Keten, een gemeenschappelijk referentiekader voor de justitiële jeugdinrichtingen, NIZW Jeugd.

Boendermaker, L. (2008). Wat werkt bij jeugdigen met gedragsstoornissen? Binnengehaald 1 juli 2009 van http://www.nji.nl/DossierDownloads/WATWERKT_GEDRAGSSTOORNISSEN.PDF

CBS, (2011). Jeugdwerkloosheid in Nederland laagste van de Europese Unie, Binnengehaald 12 november 2011 van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/arbeid-sociale-zekerheid/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3420-wm.htm>

Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994), A Review and Reformulation of Social Information-Processing Mechanisms in Children's

Social Adjustment, *Psychological Bulletin*, 1994, 115, 74-101.

Elling, M. (2008). Denkfouten herstellen helpt bij veel kinderen met psychische problemen. NJI Kenniscentrum, gedownload via www.nji.nl

Forensic & Applied Psychology Research Group (2004). Rehabilitative strategies for preventing re-offending. New South Wales: University of South Australia.

Gendreau, P. (1996). Offender rehabilitation: What we know and what needs to be done. *Criminal Justice and Behavior*, 23(1), 144-161.

Gendreau, P., Goggin, C. & Little, T. (1996). Predicting Adult Offender Recidivism: What Works! (User Report No. 1996-07). Ottawa: Department of the Solicitor General of Canada.

Gibbs, J.C. (2003). Moral development and reality. Beyond the theories of Kohlberg and Hoffman. Thousand Oaks, CA: Sage.

Guba, E.G. & Lincoln, Y.S. (1989). Fourth generation evaluation. Newbury Park, Ca: Sage Publications.

Holter, N. (2008). Oorzaken van voortijdig schoolverlaten. Binnengehaald 28 maart 2011 van http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/Risicofactoren_VoortijdigSchoolverlaten.pdf

Holter, N., Bruinsma, W. (2010). Wat werkt bij het voorkomen van voortijdig schoolverlaten? Binnengehaald 28 maart 2011 van http://www.nji.nl/nji/dossierDownloads/WatWerkt_VoortijdigSchoolverlaten.pdf

Isengard, B. (2002). Youth Unemployment: Individual Risk Factors and Institutional Determinants, Berlin: German Institute for Economic Research.

Joy Tong, L.S. & Farrington, D.P. (2006). How effective is the "Reasoning and Rehabilitation" programme in reducing reoffending? A meta-analysis of evaluations in four countries. *Psychology, Crime & Law*, Vol. 12 (10), pp. 3-24.

Junger-Tas, J. (2002). Preventie van antisociaal gedrag in het onderwijs. Den Haag: Ministerie van Justitie.

Junger-Tas, J., M. Steketee en M. Moll (2008). Achtergronden van jeugddelinquentie en middelengebruik, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Konijn, C. (2003). Internationaal overzicht effectieve interventies in de jeugd-zorg. Utrecht: NIZW.

Konijn, C., M. van der Steege, E. Elderman, W. Bruinsma, & J. van den Braak (2007). Werkzame werkwijzen. Amsterdam: QuA Associates

Koster, A. (2006). Deelrapport Jongeren en Zoekgedrag. 's-Hertogenbosch: PSW

Le, A.T, P.W. Miller (1999). A risk index approach to unemployment. Canberra: Australian Bureau of Statistics.

Lipsey, M.W., & Wilson, D.B (1998). Effective Intervention for Serious Juvenile Offenders: Synthesis of Research. In: R. Loeber & D.P. Farrington (Red.). *Serious and Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*. New York: Sage Publications.

Lipsey, M.W. & Derzon, J.H. (1998). Predictors of violent or serious delinquency in adolescence and early adulthood. *Serious and violent juvenile offenders: risk factors and successful interventions*. New York: Russel Sage Publications.

Lipsey, M., (1992). *Meta-Analysis for Explanation: A Casebook*. New York: Russel Sage Foundation.

Laub, J.H., R.J. Sampson. (2003). *Shared beginnings, divergent lives*, Harvard: University Press, 2003.

Matkoski, S. & Verveacke, G. (2007). Criminogene en beschermende factoren bij preventief gehechte jongens in een JJI. Leuven / Den Haag: KU Leuven /WODC.

McGinnity, F. (2001). Who benefits? A Comparison of Welfare and Outcomes for the Unemployment in Britain and Germany. Oxford: Hilary Term.

Miller, W.R., & Rollnick, S. (1991). *Motivational Interviewing*. New York: Guilford Press.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Bijlage VSV-Brief 2001*, Den Haag: Tweede Kamer

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Aanbiedingsbrief Dag van de Leerplicht*, Den Haag: Tweede Kamer

- Nederlands Jeugd Instituut (2009). CAP-J, Classificatiesysteem voor de aard van de problematiek van cliënten in de jeugdzorg. Utrecht: NJI
- Nelissen, P.Ph. (2003). Binnen beginnen en buiten blijven met het Schakelproject. Maastricht: Nelissen Onderzoek & Advies.
- Noorda, J. (2005). Problematiek risicojongeren, Publicatie in het kader van de bijeenkomst met als titel Arbeid voor risicojongeren, Instituut Jeugd en Welzijn VU, Amsterdam.
- Plaisier, J. (2007). Afstemming van gedragsinterventies voor jeugdige delinquenten, in opdracht van de directie Justitieel Jeugdbeleid van het Ministerie van Justitie, Den Haag: Impact R&D.
- Ploegman, M, Gijzel, H. (2012). Participatie van overbelaste jongeren. Rapportage monitor Decentralisatie Uitkering Jeugd, Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Sampson, R. & Laub, J. (1993). Crime in the making. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Slot, N.W., & Spanjaard, H.J.M. (1999). Competievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen. Baarn: Intro.
- Spencer, M., & Jones-Walker, C. (2004). Interventions and services offered to former juvenile offenders re-entering their communities: an analysis of program effectiveness. Youth Violence and Juvenile Justice, 2(1), 88-97.
- Taxman, F., Young, D., Byrne, J., Holsinger, A., & Anspach, D. (2002). From Prison Safety to Public Safety: Innovations in Offender Re-entry. College Park, MD: University of Maryland at College Park / Bureau of Governmental Research.
- Van Dam, C. (2005). Juvenile criminal recidivism. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Van Dam, C. (2010). Evaluatie Nieuw Zorgaanbod, Nijmegen. Praktikon en Behavioral Science Institute, Radboud Universiteit Nijmegen
- Van der Geest, V.R. (2011). Working their way into adulthood, Delinquency and employment in high-risk boys to age 32. NSCR, Vrije Universiteit Amsterdam.
- Van der Knaap, L. (2003). Competentiegerichte assessment voor jongeren in de jeugdzorg. Amsterdam/Duivendrecht: PI Research.
- Van der Laan, A.M. van der, Schans, C.A. van der, Bogaerts, S., Doreleijers, Th. A.H. (2009). Criminogene en beschermende factoren bij jongeren die een basisonderzoek ondergaan. Den Haag: WODC
- Van Ojen Beleidsonderzoek (2008). Focus op een zelfstandige toekomst. MKB-Nederland/MO groep Jeugdzorg.
- Van Yperen, T.A. (2003). Gaandeweg. Werken aan de effectiviteit van de jeugdzorg. Utrecht: NIZW.
- Veenstra, R. (2006). Heropvoeden van delinquente jongeren met hulp van leeftijdsgenoten, Tijdschrift voor Criminologie (48) 1, 2006.
- Vrooman, C. (2009). Werkloos in crisistijd. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Weerman, F.M., Van der Laan, P.H. (2006). Het verband tussen spijbelen, voortijdig schoolverlaten en criminaliteit, In: Justitiële verkenningen 6/06, Spijbelers en drop-outs, WODC.
- WRR (2009). Vertrouwen in de school, over uitval van 'overbelaste' jongeren, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

